

НЕМИС ТИЛИ САБАҒЫНДА ОҚЫҒЫШЫЛАРДЫҢ ЕРКИН ПИКИРЛЕҮҮ ҚҰБЫЛЫСЫ РАҰАЖЛАНДЫРЫҒА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ӘХМИЙЕТИ

Г.Б.Есбергенова – үлкен оқытушы

Әжанияз атындағы Нәкіс мәмлкетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: хорижий тиллар, педагогик технологиялар, таълим жараёни, мазмун, психологик ва педагогик тайёргарлик, компетенция, услуб.

Ключевые слова: иностранные языки, педагогическая технология, процесс обучения, содержание, психологическая и педагогическая подготовленность, компетенция, метод.

Key words: foreign language, pedagogical technology, education process method, content, psychological and pedagogical training, competence, method

Мәмлкетимиздің тәлим системасының барлық басқышларында шет тиллерин үзликсиз үйрениўди шөлкемлестириў тийкарында кең көлемли ислер әмелге асырылмақта.

Биринши Президентимиздің 2012-жыл 10-декабрьдеги «Шет тиллерин үйрениў системасын және де жетилистириў илажлары ҳаққында» ғы Қарары оқытушыларға келешегимиз болған жас әўладқа шет тиллерин және де тереңирек үйретиў, бир неше шет тиллерде еркин сөйлесе алатуғын қәнигелер таярлаў ўазыйпасын қойды.

Билимлендириў тараўында әмелге асырылып атырған реформалар шет тили оқытушыларына үлкен жуўапкершиликти жүклемекте.

Мен мақаламда мектеп оқытушыларына немис тилин үйретиўде қандай педагогикалық технологиялардан пайдаланыўға болады хәм оны сабақ барысында оқытушыларға қалай пайдаланамыз, яғный оқытушыларды сабаққа усы методлар арқалы қалай қызықтырамыз деген сораўға жуўап табыўға урынып көремен.

Бүгинги куни оқытушыларға қойылатуғын тийкарғы талаптардан бири алдыңғы педтехнологиялар менен танысыў хәм сабақ процессинде қолланып усы арқалы балаларды еркин пикирлеўге үйретиўден ибарат.

Ең биринши хәр бир оқытушы сабағының қызыклы, оқытушыларға аңсат усыллар менен жеткерип бериў ушын, жаңа педтехнологияларды қолланыўда төмендегилерге итибар бериўи керек:

- оқытушыларға таза темаға байланыслы қағыйда, таза сөзлердің мәнисин ашып бериў;
- оқытушыларға өтилген тема менен таза теманы байланыстырып, избе-изликте үйретиў;
- оқытушылардың пикирлеў дәрежесин раўажландырып барыў;
- сабақ барысында хәр қыйлы ойындар менен таза теманы беккемлеп, сабақтың қызықлы болыўына ерисиў;
- оқытушылардың сабаққа қатнасын күшейтип, оларды өзине тартыў;

Демек, усыларды итибарға алсақ, келешегимиз болған жасларды еркин пикирлеўши, хәр тәреплеме жетик қәнигелерди жетилистиремиз деп ойлайман.

Оқытушыларға немис тилин үйретиўде төрт көнликпени раўажландырыў керек болады. Буларға сөйлеў, тыңлаў, жазыў хәм оқыў киреди. Оқытушыларға немис тили сабағын оқытудың тийкарғы мақсети тил материаллары (фонетика, лексика, грамматика) нан пайдаланып хәр қыйлы темаларда сөйлеў көнликпесин раўажландырыў болып есапланады.

Бүгинги куни хәр бир оқытушы өз пәниниң мазмунынан келип шығып, сабақ процессинде хәр қыйлы интерактив методлардан пайдаланбақта.

Немис тилин үйрениўде диалогтан пайдаланыў. Оқытушыларға сөйлеў көнликпесин үйретиўде диалоглар үлкен роль ойнайды. Диалогтағы репликалар бир сөз ямаса бир неше сөз бирикпелеринен болыўы мүмкин. Диалогқа үйретиўдің системасы хәм структурасы төмендегилерге қурылады: дәслепки басқышта әпиўайы, аңсат репликалардан пайдаланыў, кейинги басқышта оларды дүзиў, ақырғы басқышта хәр қыйлы тема бойынша еркин сөйлесиў көнликпелерин қәлиплестириў. Мысалы, сабақ барысында оқытушыларды еки, үш топарға бөлип, бүгинги таза теманы беккемлеў ушын кишкене диалоглар дүзирсек оқытушының ядта сақлаў қәбилети артады.

Әсиресе, баслаўыш классларда шет тили сабағының туўры, анық хәм нәтийжеге ерисиў ушын бүгинги күнде оқытушы төмендегилерге итибар бериўи керек.

Бириншиден педагогик технологиялардан пайдаланыў арқалы оқытушылардың билимге деген қызығыўшылығы артып барады.

Сондай-ақ, баслаўыш класс оқытушыларына тек ғана шет тилин үйренип қоймастан, олардың ойлаў, пикирлеў қәбилетлерин раўажландырыў ушын оқытушы оқытушылардың физиологик раўажланыўын есапқа алып, хәр түрли дидактик ойындар шөлкемлестирсе мақсетке муўапық болады.

Сөзди қалай үйрениў керек. Сөзди билиў қандай әхмийетке ийе: 1. Сөзди дурыс айтыў керек. 2. Сөзди дурыс жазыў керек. 3. Сөздің мәнисин билиў керек.

Сиз шет тили сөзлерин үйретгениңизде зат, қубылыс ямаса ис-хәрекетлер менен түсindirетуғын болыўыңыз керек. Мысалы сиз немис тилиндеги *der Apfel-алма* сөзин ядта сақлаў ушын көз алдыңа алманы келтир, хәм *der Apfel, der Apfel, der Apfel den* уш мәрте тәкирарла. Сол арқалы сиздің *der Apfel* сөзиниз алма менен байланыслы екенлигин билип аласыз. Айрым оқытушыларымыз *der Apfel-алма, der Apfel-алма, der Apfel-алма* деп сөзди бир неше мәрте тәкирарлайды. Бул ядлаўдың қәте усылы. Бул усыл шет тилин үйрениўди енди баслап қиятырған кишкене балалар ушын қолланылады.

Сөзлерди сүўрет пенен ядта сақлаў. Ақ қағазға реңли қәлемлер ямаса фломастер менен сүўрет салың хәм сүўреттиң әтирапына сол сүўреттиң мәнисин беретугын немис тилиндеги сөздің мәнисин жазың. Сүўрет бир тема бойынша уйғынласып салынған болыўы керек. Сүўретти көркемлеп салыўдың кереги жоқ. Бирақ картинаға жазылған сөз таза хәм анық жазылған болыўы керек. Бул усыл балаға немис тилиндеги сөзлерди үйретиўге көп жәрдем береді.

Тилди қосық арқалы үйрениў усылы. Оқыўшылардың еситиў хэм сөйлеў қәбилетин раўажландырыў ушын немис тилиндеги қосықларды еситириў максетке муўапық болады. Қосықлардың текстлери қысқа гәплерден куралған болып, қайта-қайта еситкеннен кейин есимизде тез сақланады. Қосықларды үйрениў арқалы оқыўшылар сөзлерди дурыс айтыўды, дурыс пәт қойыўды үйренеди. Соның менен бирге қосықтың аўдармасына қызығып, не хаққында екенлигине қызығады. Хәр бир грамматикалық темаға байланыссы қосықлар таңлаўға болады. Сабақта өтилген темамызға байланыссы қосықларды берип, темаға байланыссы сөзлерди түсирип қалдырып, сол сөзлерди оқыўшылардың өзлери изленип тапса, есте сақлаў қәбилети асады хэм сөзлик запасы көбейеди. Бизлер хәр биримиз телевизорда шет ел қосықларының текстин еситип, оны қәле, қәлемге ядлап аламыз. Оқыўшыларға қосықты тек еситип қоймастан, оның ишиндеги таныс емес сөзлерди сөзликтен таўып, ана тилине аўдарып хэм сол сөзлерди ядлаўды үйретиўимиз керек. Қосықтың ишиндеги таза сөзлер, оқыўшының тил байлығын арттырып, грамматикалық материалларды беккемлейди.

Жаңа педтехнологияларды пайдаланыў арқалы оқыўшылар тек шет тилин үйренип қоймастан, дослары менен еркин сөйлесип, қарым-қатнас қылыўды үйренеди.

Сондай-ақ, немис тили сабағында оқыўшыларға «Sprechen» ямаса «Ein Wort mehr» усылын қоллансақ

таза тема бойынша биз күткен нәтийжеге ерисемиз. Бул методта оқыўшылар өзлериниң сөз байлығы ямаса грамматикалық билиминен пайдаланады. Оқытыўшы тахтаға бүгинги таза теманы жазады.

Оқытыўшы – *Die Jahreszeiten*

1. Оқыўшы – Es gibt vier Jahreszeiten: den Winter, den Frühling, den Sommer und den Herbst.

2. Оқыўшы – Jede Jahreszeit hat ihren Reiz, aber in jeder Jahreszeit gibt es auch Unannehmlichkeiten.

3. Оқыўшы – Heutzutage sieht man im Winter kaum Schnee.

4. Оқыўшы- Der Winter ist sehr schneearm.

Бул методты оқыўшыларды еки топарға бөлип қоллансақта болады. Усы теманың ишинен келип шығып, феийл сөзлерди атлық сөзлерге айландырсақта болады.

Бундай мысалларды көппе ушыратыўымызға болады. Сөзлердиң туўры жазылғанлығы, грамматикалық қәтелери оқытыўшы тәрәпинен тексерилип, баҳаланып барылады. Ең жақсы нәтийже көрсеткен оқыўшылар, оқытыўшы тәрәпинен өрнек қылып көрсетиледи хэм жақсы баҳа менен баҳаланады.

Усы сыяқлы методлардан көплеген мысаллар келтириўимиз мүмкин хэм оларды немис тили сабағында пайдалансақ болады.

Жуўмақтастырып айтқанымызда оқытыўшы өз сабағында заманагөй педагогикалық технологиялардан унамлы хэм өз орнында пайдаланса, сонда ғана өзиниң мақсетине ериседи деп ойлайман.

Адабиётлар

1. Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 8 майдаги «Ўзлуксиз таълим тизимининг чет тиллар буйича давлат таълим стандартини тасдиқлаш туғрисида»ги 124-сонли қарори. // Узбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари туплами, 2013 й., 20-сон, 251-модда.

2. Узбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги «Чет тилларни урганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари туғрисида»ги ПК-1875-сонли қарори. / «Халқ, сузи», 11.12.2012 й., 240 (5660)-сон.

3. Кенжабобов А. Педагогик технологиялар - дарс самарадорлигининг муҳим омили. - Т.: «Наврўз», 2012.

4. Кенжабобов А., Кенжабобов Ж. Тарбия технологияси ва унинг долзарблиги. // «Замонавий таълим», 2015, 4-сон. -61-64-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада бугунги кунда хорижий тилларни ўқитишда педагогик технологияларнинг аҳамияти ва қўлланиши хақида фикр юритилган. Таълим жараёнида турли интерфаол усулларни қўллашда ўқитувчида мавжуд бўлиши керак бўлган компетенцияни шакллантириш бўйича тавсиялар берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье освещаются вопросы применения педагогических технологий в процессе преподавания иностранных языков. Авторами даны рекомендации по формированию компетенции учителя, которая необходима для применения им различных интерактивных методов в процессе обучения.

SUMMARY

In the article the gist of pedagogical technologies are discussed in teaching the foreign languages in current elementary classes. As well, the interactive methods are recommended in the process of teaching and the due competencies of teachers.

ҚҰРЫЛЫС БАҒДАРЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОҚЫТЫҰ

Р.Ешнйазов – экономика илимлериниң кандидаты

Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик университети

Таянч сўзлар: қурилиш муҳандислиги, гуруҳ иши, услубий, ижтимоий ва индивидуал вақолатлар, мослашувчанлик, таълим, ўқитиш.

Ключевые слова: гражданское строительство, групповая работа, методические, социальные и индивидуальные компетенции, гибкость, образование, преподавание.

Key words: civil engineering, group work, methodological, social- and self-competences, flexibility, education, teaching.

Жәмийетлик ис қурылышы инженердиң жұмыс ўақтының тийкаргы бөлимин ийелейди. Хәр қыйлы қәнигелер ис процесинде көппе интерфейслер менен бирге ийлейди. Хәзирги ўақытта қурылыс инженерлери ушын талаптар өзгерди: режелестириў хэм қурылыс процесси қатнасыўшылары көбирек интерфейслер менен ийлейди, көбирек қәрежетлер талап етиледи хэм алынатугын нәтийжелерге жоқары талаптар қойылмақта. Сол себепли қурылысшы инженерлер жақсы нәтийжелерге ерисиў ушын олар архитекторлар, басқа тармақ

инженерлери, буйырtpашылар хэм инвесторлар менен ислесиўди хэм олар менен қарым-қатнас жасаўды үйрениўи жүдә әҳмийетли. Қурылысшы инженерлердиң мийнет искерлигиниң және бир өзине тән өзгешеликлериниң бири проект ислери есапланады. Имараттың қурылысы турли жәмәат ағзалары менен турли мүддетлер хэм жеке талаптарға ийе болған проект болып табылады. Сол себепли, басқа көзқарасларды түсиңиў хэм проекттиң ең жақсы шешимлерине ерисиў ушын өз ара тәсир өткизиў қәбилетин қурылыс инже-